

ȘCOALA NAȚIONALĂ DE STUDII POLITICE ȘI ADMINISTRATIVE BUCUREȘTI

ȘCOALA DOCTORALĂ

DOMENIU DE DOCTORAT - ȘTIINȚE ALE COMUNICĂRII

Rolul noilor media în comunicarea legislației europene

-REZUMAT-

CONDUCĂTOR ȘTIINȚIFIC,

Prof. univ. dr. Constantin Schifirneț

ABSOLVENTĂ DOCTORAT,

Elena-Alexandra Gorgos

Septembrie, 2017

Prin prezenta lucrare, mi-am propus să investighez relația între noile media și comunicarea informațiilor de interes public referitoare la legislația europeană la nivelul statelor membre ale Uniunii Europene, în general și al României, în particular.

Participarea cetățenilor în spațiul *online* se conturează în existența comunităților *online*, percepute ca grupuri sociale, alcătuite din utilizatorii Internetului și care au devenit o parte însemnată a culturii contemporane.

Comunicarea desfășurată *online* are o capacitate mai mare de a dezbate subiecte care nu sunt în mod obișnuit abordate în mediul *offline* din diverse motive: lipsă de timp, noțiuni neînțelese, lipsă temporară de interes etc. Noile media, prin însăși existența lor, creează un mediu propice promovării procesului de europenizare și implementării unor proiecte legislative ori directive europene prin prisma cetățenilor ca parte a comunității în care se aplică normele europene. Fără o participare civică augmentată, cu ajutorul instituțiilor abilitate, consider că nu poate fi atrasă o susținere masivă în favoarea Uniunii Europene.

Lucrarea propusă oferă o nouă perspectivă asupra societății în rețea, explorând o dimensiune socio-juridică, care vizează nu doar comunicarea *online* din aria Uniunii Europene, cât și schimbarea comportamentelor umane prin participarea civică *online*, atât prin intermediul website-urilor oficiale ale instituțiilor europene, forumurilor europene, cât și prin rețele sociale precum Facebook. Cercetarea a avut în vedere evidențierea factorilor esențiali în conectarea cu cetățenii europeni și va reprezenta o bază pentru implementarea unor strategii comunicaționale care să fie capabile să continue susținerea sistemului legislativ european și a identității europene.

Noile media sunt răspunsul democratic pentru celeritatea formării unor grupuri de dezbateri, apte de a formula puncte de vedere diferite în scopul schimbării cursului deciziilor politice la nivel european. Noile media prezintă oportunitatea de a transmite informații în dublu sens: dinspre Uniunea Europeană spre cetățenii săi, cât și dinspre cetățeni spre actorii politici capabili să influențeze actele politice europene ori direct prin transmiterea unor mesaje din partea cetățenilor către Uniune prin site-urile oficiale ale instituțiilor europene.

Aceste modalități de comunicare conduc direct la augmentarea democrației și atingerea unor rezultate pozitive în percepția publicului european. Cetățenii selectează informațiile în funcție de perspectivele proprii, dar nu absolutizează selecțiile făcute și nu ignoră alte informații în mod necondiționat – își pot schimba opiniile ori alegerile inițiale în cazul în care există argumente solide pentru o altă poziție. Noile media sunt un suport pentru un spectru mai larg de opinii, fiecare persoană, prin Internet are libertatea și ocazia de a-și spune opinia,

de a contribui la spațiul public prin idei sau răspunsuri inovatoare, realizând o sferă publică mai largă și mai ușor accesibilă.

Spațiul cibernetic poate fi meritocratic din moment ce persoanele care nu au adaptabilitatea necesară comunicării directe au acum posibilitatea de a-și face cunoscută priceperea în comunicare, de a crea și dezvolta un dialog la nivel european. Încrederea poate fi obținută mult mai facil prin intermediul noilor tehnologii de comunicare grație diversității surselor informaționale, care nu mai sunt filtrate de agenți autorizați, nuanțând o sferă publică dinamică, cu poli opuși sau similari, dar cu un potențial democratic evident prin analizarea, diseminarea și completarea informațiilor prin contribuții proprii.

Comunicarea multilaterală permite recepția simultană, modificarea și redistribuirea unor concepte politice, legislative, economice, prin care se promovează un nou sistem politico-juridic și multicultural. Argumentul esențial pentru folosirea noilor media în scopul evidențierii identității europene constă în mobilizarea consumatorilor de media în procesul de comunicare prin publicarea de comentarii, calificarea unor acțiuni, furnizarea de recenzii și menționarea subiectelor pentru ulterioare dezbateri publice sau în cercuri *online* determinate.

Pornind de la aceste premise și coroborându-le cu proliferarea rapidă a utilizatorilor *online* și cu rolul considerabil al noilor media la nivel global, consider că deficitul informațional în privința legislației europene poate fi estompat prin identificarea și exploatarea unor medii și canale de comunicare *online* accesibile publicului larg. Fie că acestea se vor obiectiva sub formă de bloguri sau forumuri, sub formă de comunități virtuale sau de pagini wiki, fie că vor face obiectul unor grupuri de interes din cadrul rețelelor sociale *online*, integrarea în grupuri *online* de interes pentru dezbaterile subiectelor legislative europene este adiacentă dezvoltării identității europene.

În ceea ce privește comunicarea legislației europene (cu referire mai ales la directive europene și regulamente europene), importanța subiectului se justifică prin prisma următoarelor țeluri: 1) cunoașterea normelor europene; 2) analizarea normelor din perspectivă proprie (la nivel societal) și 3) conștientizarea identității europene. Promovarea dreptului european prin intermediul lumii virtuale depinde totodată de anumiți factori care includ obiectivele instituțiilor europene și ale instituțiilor naționale, preferințele utilizatorilor media și nu în ultimă ipostază, resursele financiare, culturale și abilitățile tehnologice pentru accesarea mediului *online*.

Contribuția principală pe care o oferă această lucrare constă în argumentele rezultate din cercetarea empirică privind rolul și locul noilor media (prin platformele *online*, media sociale, website-urile oficiale ale Uniunii Europene, website-urile private specializate în informarea

asupra Uniunii Europene), insistând pe nevoia unei comunicări bidirecționale intensificate, care nu doar să transmită cetățenilor formele legale existente, regulamentele, directivele și proiectele existente ori potențiale, dar care să permită contribuția efectivă a cetățeanului european în asigurarea unei guvernări supranaționale democratice, sub sigla voinței colective.

Lucrarea va demonstra că o astfel de comunicare este posibilă prin augmentarea forței unor factori precum: certitudine socială, gândire critică, dispoziție spre negociere și control democratic. Totodată, cu ajutorul metodei de cercetare, prin tehnicile folosite, se încearcă diagnosticarea intercomunicării actuale, din perspectiva experților în domeniul comunicării europene, pe două paliere: comunicarea instituțională și comunicarea dreptului european. Unicitatea prezentului proiect constă și în evidențierea importanței comunicării pe orizontală a politicilor comunitare, întrucât deși principiul de bază al comunității europene este democrația prin participare publică, aceasta din urmă poate fi realizată doar prin forumuri de discuții europene, care să lege cetățenii europeni, indiferent de proveniența statală.

În urma studiului literaturii de specialitate, propun un model conceptual care are ca nucleu comunicarea multilaterală (instituții comunitare, instituții publice naționale, persoane fizice și juridice europene) în cadrul Uniunii Europene. Identificarea părților lipsă din structura comunicațională europeană, în sensul contribuției la schimbarea ori consolidarea planului legislativ, poate fi realizată prin pragmatismul virtual, cultivator al responsabilității, transparenței, angajamentului și experimentării. Acest pragmatism virtual este determinat de intensitatea utilizării noilor tehnologii comunicaționale de către individ.

Comunicarea întreprinsă de Uniunea Europeană în mediul *online* presupune două sisteme: sistemul formal și sistemul informal. Prin intermediul acestora, se dezvoltă conexiuni care au ca obiect de interes propuneri și contestări legislative și/sau augmentarea deliberărilor, dar care, în esență, în planuri distincte, conduc la formarea unor comunități *online*. Prin transferul și împărtășirea de cunoștințe și prin coordonarea activităților, acestea conferă sens noțiunii de identitate europeană, catalizând acceptarea și înțelegerea pozițiilor diferite, edificatoare pentru o entitate supranațională: specificitate și similaritate. Prin îmbinarea principiilor specifice statului membru cu palierul similarităților existente între statele membre se formează o logică comună, aptă să influențeze în mod indirect decidenții politici, prin exprimarea liberă și argumentată în spațiul *online*.

Comunicarea în Uniunea Europeană - mai intensă ori mai redusă - oferă cetățenilor, prin sistemul noilor media, posibilitatea de a se identifica cu alți europeni, cultivând deschiderea către multitudinea culturală, către concepțiile și părerile uneori contrare. Acestea fac obiectul dezbaterilor publice sau parțial publice anterioare deciziilor politice, fiind transformate

ulterior în componente legislative. Dimensiunea virtualizării temelor legislative europene este componenta care determină gradul de accesare a informațiilor specifice Uniunii Europene, precum și cea care arată expunerea utilizatorilor *online* la subiecte de natură legislativă, determinându-i să participe activ sau pasiv la procesul de europenizare, de implementare a normelor europene în mentalitatea colectivă.

Astfel, prin cele două canale de comunicare, formal și informal, se potențează transparența și atașamentul în cadrul Uniunii Europene, iar pragul legislativ poate fi depășit de cetățeanul european tripartit: contractant-dobânditor, contractant-creator și contractant-catalizator. Cetățeanul european tripartit este individul dispus să preia rolul pe care îl consideră oportun în funcție de interesele sale, ale comunității din care face parte și ale societății europene ca unitate distinctă. Comunicarea multilaterală este precursora conștientizării identității europene întrucât sentimentul de apartenență la o comunitate europeană poate fi cel mai ușor întărit prin accesul la informațiile de interes public și prin atribuirea unui caracter colectiv acestor informații, vizându-i pe europeni ca subiecți de aplicare a normelor europene și nu doar drept contribuitori de taxe. Acest model conceptual, realizat în baza literaturii de specialitate studiate, urmează a fi verificat în cadrul cercetării empirice, stabilindu-i-se ulterior validitatea.

Preocuparea științifică pentru această problematică are în vedere un deficit generalizat al cunoașterii *acquis-ului* comunitar în rândurile cetățenilor europeni, ceea ce conduce la dificultatea și chiar imposibilitatea de a-și apăra propriile drepturi și libertăți (Comisia Europeană, 2013).

În acord cu ideile expuse mai sus, lucrarea este structurată în 6 capitole, dintre care primele 4 capitole tratează subiectul noilor media și a comunicării legislației europene dintr-o perspectivă teoretică, iar ultimele 2 capitole prezintă cercetarea desfășurată în scopul confirmării sau infirmării modelului conceptual conturat cu sprijinul literaturii de specialitate studiate. Prin investigarea empirică a „Modelului Comunicării Multilaterale” s-a analizat legătura existentă între demersurile întreprinse în comunicarea pe mai multe paliere (instituții europene - cetățeni, cetățeni europeni - experți, cetățeni europeni - non experți) și asumarea identității europene (cu examinarea rolurilor cetățeanului european tripartit); aceasta fiind precursora conștientizării europenizării societății românești.

Primul capitol al lucrării - *Un nou început pentru media* – este conceput ca un preambul pentru prezentarea noilor media ca instrumente fezabile creării unor comunități *online* europene și a unor centre publice pentru dezbaterile politicilor și normelor europene cu impact societal.

Capitolul al II-lea - *Noile media – modele și concepte aplicabile în cercetarea comunicării pluridirecționale* - prezintă teoriile și conceptele aplicabile noilor media, cu importanță în comunicarea dreptului european. Focalizarea este asupra teoriei democrației deliberative, cu evidențierea importanței construirii unui model propriu, apt a fi comunicat unei arii extinse de participanți în noile media, cu susținerea unor concepte vădit recunoscute pentru implementarea unor procese deliberative precum: interactivitatea, învățarea prin colaborare, grupul social ori capitalul social, permițând schimbul cunoștințelor între utilizatori și răspândirea în sfera publică europeană a unor proiecte sau idei marcante pentru sistemul legislativ european.

Cel de-al III-lea capitol - *Noile media – mijloace de comunicare a informațiilor despre Uniunea Europeană* - este compus din 4 subcapitole și se concentrează pe modalitățile de comunicare folosite de Uniunea Europeană în vederea stabilirii unor contacte directe cu cetățenii europeni, pe dezvoltarea relațiilor sociale europene prin mediul *online*, cu impact pentru înțelegerea identității europene și totodată cu relevarea dimensiunilor media sociale pentru cunoașterea normelor europene. Prin acest capitol am dezvoltat aria transparenței participatorii ca prim pas în implementarea normelor europene în legislația națională și în asumarea unei comunicări eficiente între instituții și europeni, cu augmentarea domeniului legislativ ca domeniu definitoriu al relației cetățean contractant - Uniune multiculturală.

Capitolul al IV-lea - *Funcțiile noilor media în comunicarea legislației europene* – tratează principalele funcții corespunzătoare comunicării dreptului european la nivelul societății europene, prezentând funcțiile: informare, comunitate și acțiune, precum și Modelul Comunicării Multilaterale.

Capitolul al V-lea - *Percepțiile specialiștilor în comunicare europeană privind interacțiunile online pe teme legislative – cercetarea calitativă* - evidențiază ancheta sociologică pe bază de interviuri, fiind compus din 3 subcapitole care explică metodologia cercetării, cu particularizarea design-ului cercetării, a întrebărilor de cercetare, scopul cercetării, continuând cu analizarea și interpretarea interviurilor acordate de specialiștii în comunicare europeană. Scopul desfășurării anchetei sociologice prin tehnica interviului a fost construirea imaginii pe care experții în comunicare o au referitor la comunicarea normelor europene prin intermediul noilor media și capacitatea acestei comunicări multidirecționale de a augmenta dezbaterile europene și asocierea cetățeanului european cu structura legislativă europeană.

Ultimul capitol - *Eficiența comunicării online pe teme legislative europene în opinia studenților și masteranzilor cu specializare în științe juridice – cercetarea cantitativă* - are ca

obiect operaționalizarea empirică a conceptelor prezentate, fiind fundamentat pe ancheta sociologică pe bază de chestionar. Ancheta sociologică este menită să contureze eficiența canalelor de comunicare existente prin raportarea la accesarea normelor europene, integrarea în grupuri de discuție și diseminarea ulterioară în rândurile cetățenilor europeni, însumând participarea civică *online*. Grupul țintă cărui i s-a aplicat chestionarul a constat în studenți și masteranzi din cadrul Facultăților de Drept din România. Acest capitol este de asemenea divizat în 2 subcapitole (metodologie, analiza datelor și interpretarea rezultatelor), fiind prezentată totodată pretestarea chestionarului în scopul îmbunătățirii structurii și componenței acestuia, cu propunerea modificărilor în cadrul testului-pilot.

Lucrarea include concluziile aferente părții teoretice și celei aplicate, acestea contribuind la cristalizarea elementelor specifice comunicării *online* a legislației europene și a impactului pe care participarea civică *online* îl produce asupra europeanizării societății românești, din perspectiva experților în comunicare și, la polul adiacent, din perspectiva cursanților în științe juridice, posibil viitori magistrați, care vor aplica legislația europeană și vor accentua sau nu identitatea europeană în propriile decizii și acțiuni.

În urma cercetării se poate afirma că cetățenii au mai mare încredere în experții disponibili *online* decât în acțiunile de informare conduse de reprezentanții politici contemporani. Procesele deliberative sunt în curs de inițiere, fiind într-o formă incipientă *online*, fără a se putea discuta despre o dezvoltare actuală a acestora. Totuși, rezultatele sugerează că procesele deliberative au un impact direct - chiar dacă este limitat ca desfășurare - asupra angajamentului cetățenilor în sistemul politico-legislativ instituționalizat sau convențional, prin canalele de comunicare *online*. Experiențele *online* privind informarea pe teme legislative europene ale respondenților prezintă un potențial vădit pentru justificarea implicării europenilor în exprimarea unor opinii vis-à-vis de politicile și normele europene, precum și referitor la colectarea unor informații *online* apte să alcătuiască o bază civică pentru participarea egală în democrația deliberativă europeană.

Noile media prezintă oportunitatea de a reînvia democrația europeană și de a crea un nou electorat care să fie activ și să participe în discuții legislative nu numai în perioada alegerilor parlamentare europene, ci și în timpul de aplicare a normelor europene, mai exact, oricând consideră propice intervenția cetățeanului. Rezultatele cercetării demonstrează că interacțiunea *online* depășește granițele statale și că utilizarea noilor media poate fi o condiție a participării civice, în aceeași măsură în care participarea civică *online* evidențiază gradul de informare despre subiecte legislative europene. Cel puțin din perspectiva respondenților cu specializare în științe juridice, mediul *online* constituie o modalitate facilă de a fi informat

despre normele europene, de a le comenta prin media sociale sau de a obține feedback atât din partea instituțiilor europene, prin reprezentanți, cât și din partea altor utilizatori *online* implicați în aceleași domenii și cu grade de interes adiacente, dar cu intensități diferite.

Experiențele deliberative *online* pot contribui la eficacitatea deliberărilor și la identificarea cu alți europeni, atribuind noi spații de comunicare pentru participarea civică și politică, cu angajament bazat pe comunitate și informare legislativă. Încurajarea dezbaterilor *online* pe teme legislative europene sau simpla afiliere la grupuri de interes pentru normele europene nu au atins un nivel dezvoltat în spațiul românesc, însă opinia majoritară a experților este că acestea pot conduce la influențarea mai multor cetățeni în adoptarea unei atitudini proactive față de elaborarea normelor și chiar aplicarea Dreptului european în statul membru, asemănător unui flux informațional *online*. Frecvența de manifestare a fluxului informațional determină și rapiditatea accesării spațiului european legislativ și a aderenței reale la normativul european în scopul contribuției la procesul de europenizare, sub imperiul propriilor credințe, principiilor comune și nu a voinței exclusive a unei singure persoane sau a dictatului unui singur stat.

Contextul integrării într-o comunitate europeană (ex. de studiu, de practică etc.) este relevant pentru accesul *online* în cercuri în care accesul studenților ar fi fost mult mai dificil de realizat numai prin programe educaționale directe. Prin rezultatele cercetării se confirmă încrederea pe care participanții utilizatori *online* o au față de noutățile legislative, regulamentele ori directivele europene prezentate *online* de instituțiile europene, precum și față de intențiile de comunicare ale Uniunii Europene, cu reușite în receptarea normelor existente și criticării acestora în grupuri semideschise.

În același timp, nu poate fi ignorat faptul că specialiștii intervievați își manifestă temerea privind libertatea în comunicarea *online* și accesul cetățenilor în mediul comunicațional *online* dintr-o perspectivă triplă: lipsa identificării utilizatorului, erorile în comunicare, dominarea discuțiilor de experți nedeclarați, ceea ce nu poate caracteriza o sferă publică adevărată.

Precum susțineau unii specialiști din grupul celor intervievați, expunerea la noile media suscită interesul cetățenilor și pentru subiecte care inițial nu s-ar fi aflat în aria principală de interes a acestora. Rezultatele cercetării mele demonstrează că prin utilizarea noilor media, cetățenii au oportunități mai mari de a deveni activi din perspectiva comunicării opiniilor acestora despre legislația europeană sau despre politicile europene, precum și de a se informa mai facil și în timp mai util față de prezentarea personală în fața unei instituții sau organizații cu sarcini corespunzătoare comunicării informațiilor specifice Uniunii Europene, fără a nega

importanța existenței acestor structuri. Deși s-a confirmat că participarea civică *online* determină nivelul de informare a cetățenilor utilizatori *online*, totuși datele cercetării mele nu susțin evidența unor dezbateri publice proeminente pe teme legislative europene.

Deși participanții construiesc o imagine preponderent pozitivă a noilor media din perspectiva comunicării normelor europene, totuși susțin că unii cetățeni nu au acces la aceste forme comunicaționale, media tradiționale rămânând principala sursă de informare, ceea ce înseamnă că aceștia nu vor avea posibilitatea comparării unor subiecte europene sau chiar de interes local decât prin intermediul cunoștințelor apropiate fizic și nu virtual. Din aceste motive, unii participanți specifică faptul că incluziunea socială nu poate fi desăvârșită prin noile media decât parțial.

Efectele interactivității *online* accentuează atașamentul cetățenilor pentru Uniunea Europeană și sunt semnificative pentru atragerea interesului cetățenilor pentru subiecte specifice Uniunii Europene. Diseminarea informațională este un procedeu distinct față de posibilitățile de difuzare existente în mediul *offline*, disponibilă pentru orice european care deține un instrument de comunicare conectat la Internet. În rândul studenților români cu specializarea în științe juridice, evaluarea și analiza unei norme europene poate fi obținută foarte ușor datorită spațiului *online* prin website-urile oficiale și prin cercurile de prieteni din media sociale - atunci când aceștia fac parte din aceeași comunitate de studiu.

Unicitatea lucrării constă în abordarea distinctă a relației cetățean european (supus normelor) - Uniune Europeană (emitentă de norme). Astfel, esențială este analizarea importanței atribuite de cetățeni normelor europene prin interacțiunea desfășurată în spațiul *online* cu structuri instituționale organizate (ex. prin pagini oficiale ale Comisiei Europene și Parlamentului European) și rețele sociale *online*, guvernate de principiul comunicării libere. Interesul propriu pentru cercetarea desfășurată a constat în diagnosticarea comunicării *online*, examinând dacă aceasta ia proporția unor modele de interacțiune pe teme legislative europene (cu potențialul constituirii unor comunități *online* de dezbateri și creare legislativă) sau dacă aceasta este numai generatoare de informare legislativă.

Modelul conceptual alcătuit și prezentat în cadrul lucrării se validează parțial prin intermediul cercetării efectuate prin tehnicile interviului și a chestionarului. Dacă identitatea europeană și europenizarea sunt legate direct de folosința noilor media și de accesarea informațiilor de natură legislativă din perspectiva utilizatorului *online*, intensitatea comunicării multilaterale *online* și gradul de accesare a mediului *online* devin definatorii pentru nevoia de a adera la comunități de interes, capabile să îmbine stiluri și concepții diferite și să le transforme într-o entitate favorabilă dezvoltării europene.